

ECONOMIC SECURITY OF THE STATE AND ECONOMIC ENTITIES

УДК 316.4:338.242.4(477)
JEL H56, O10

DOI: 10.26906/EiR.2023.1(88).2888

ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Онищенко Світлана Володимирівна*, доктор економічних наук, професор,
Маслій Олександра Анатоліївна**, кандидат економічних наук, доцент
Глушко Аліна Дмитрівна***, кандидат економічних наук, доцент
Загорулько Тетяна Анатоліївна, магістрантка
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

*ORCID 0000-0002-6173-4361

**ORCID 0000-0003-2184-968X

***ORCID 0000-0002-4086-1513

© Онищенко С.В., 2023

© Маслій О.А., 2023

© Глушко А.Д., 2023

© Загорулько Т.А., 2023

Стаття отримана редакцією 24.11.2022 р.

The article was received by editorial board on 24.11.2022

Вступ. В умовах глобальних викликів, пов'язаних із геоекономічною конфронтацією, руйнуванням соціальної єдності та поляризація суспільства, концепція соціально-економічної безпеки набуває особливого значення, адже соціальні процеси інтегруються, між економічними та соціально-політичними процесами досить часто виникають локальні невідповідності, а загрози в соціальній сфері є особливо небезпечними для економічної та національної безпеки.

Унаслідок широкомасштабної відкритої війни російської федерації значно підвищився рівень усіх ризиків, що впливають на соціально-економічну стабільність України. Моніторинг критеріїв соціально-економічної безпеки задля виявлення реальних і потенційних загроз – передумова й основа проактивного забезпечення стійкості національної економіки та підтримки належного рівня і якості життя населення України в умовах зростаючого впливу сучасних викликів.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Вивченням проблем забезпечення економічної безпеки держави та дослідженню загроз присвячені наукові праці О. Барановського, З. Варналія, О. Власюка, В. Мартинюка, О. Користіна, В. Предборського, Т. Васильціва, О. Ляшенко, С. Пирожкова, В. Франчук та інших. Проблеми забезпечення соціальної складової економічної безпеки держави широко актуалізуються у працях Б. Данилишина, Е. Лібанової, В. Гошовської, І. Ляш, Н. Наконечної, Ю. Харазішвілі, І. Білоуса та інших. Однак, незважаючи на вагомі наукові здобутки у цій сфері, вивчення викликів і загроз соціально-економічній безпеці України в умовах війни є переважно фрагментарним, тому потребує подальших комплексних досліджень.

Метою статті є дослідження викликів і загроз соціально-економічній безпеці України в умовах воєнного стану, визначення основних деструктивних тенденцій у національній соціально-економічній системі та напрямів мінімізації негативних наслідків екзогенних і ендогенних загроз.

Основний матеріал і результати. В умовах глобальних викликів та руйнівного впливу широкомасштабної війни росії проти України пріоритетного значення набув захисний підхід до забезпечення соціально-економічної безпеки, імперативним поняттям якого є «загроза». Виходячи з чинного законодавства України [1; 4] та досліджень науковців [5–7] загрози соціально-економічній безпеці держави розглядаються як явища, тенденції і чинники, що перешкоджають чи унеможливають реалізацію національних економічних інтересів особи, суспільства, держави та негативно впливають на життєвий рівень населення.

Ризики відносно загроз є первинною категорією, а загрози – вторинною, так як загрози виникають за наявності сукупності ризиків. Під ризиками розуміють можливість виникнення несприятливих або небажаних наслідків, невизначеність щодо настання тієї чи іншої події в майбутньому. Тому можна зазначити, що сутність ризиків полягає у невизначеності реально очікуваного результату щодо настання події в майбутньому під впливом дії комплексу негативних та позитивних чинників впливу на рівень соціально-економічної безпеки держави.

Соціально-економічна небезпека стає такою під загрозою реального прояву, тобто соціально-економічна небезпека є прямою, реальною формою загрози. Тому забезпечення соціально-економічної безпеки з позицій захисного підходу полягає у нейтралізації ризиків і загроз соціальній компоненті економічної безпеки України, які виступають формами небезпеки та за своїм впливом знижують рівень безпеки.

В умовах сьогодення, у зв'язку з війною та агресією рф проти України, важко повною мірою оцінити глибину падіння рівня соціально-економічної безпеки держави через відсутність достовірних даних щодо основних соціально-економічних показників. Проте моніторинг ключових індикаторів дозволяє виявити загрози соціально-економічній безпеці держави. Показники безпеки є засобом вивчення, передбачення та управління соціально-економічними проблемами, а також розроблення стандартів і керівних принципів соціально-економічного розвитку.

Оскільки соціально-економічна безпека є динамічною категорією, рівень якої залежить від політичних, соціально-економічних та соціокультурних чинників, основним завданням при ідентифікації загроз є встановлення допустимих меж відхилень значень індикаторів та визначення граничних показників, недотримання яких спричиняє загрози соціально-економічній безпеці. Індикатори соціальної складової економічної безпеки дозволяють визначити кількісні показники соціально-економічної діяльності, за межами яких потенційні загрози трансформуються в реальні. Перелік

Таблиця 1

Фактичні значення основних індикаторів соціальної складової економічної безпеки України за 2015–2021 роки

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Частка населення із середн. еквівалентними заг. доходами у місяць нижчими 75% медіанного рівня загальних доходів, %	22,1	20,1	23,3	23,2	29,0	26,5	28,9
Відношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу, разів	3,3	3,6	4,3	4,9	5,3	5,4	6,0
Відношення середнього розміру пенсії за віком до прожиткового мінімуму осіб, які втратили працездатність, разів	1,6	1,5	1,4	1,8	1,7	1,8	1,9
Співвідношення доходів 10% найбільш та найменш забезпеченого населення, разів	4,5	4,3	4,4	4,7	5,1	5,1	5,7
Частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств, %	57,9	56,2	54,7	54,2	52,4	51,7	51,4
Обсяг видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я, % ВВП	3,6	3,2	3,4	3,3	3,2	4,2	3,7
Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту, % ВВП	5,8	5,4	6,0	5,9	6,0	6,0	5,7
Сума несплаченої заробітної плати станом на 1 січня (1 липня) до фонду оплати праці за грудень (червень) звітнього року, %	7,1	4,8	3,4	3,2	3,3	3,0	2,5
Рівень зайнятості населення у віці 15-70 років, відсотків населення відповідної вікової групи	56,7	56,3	56,1	57,1	58,2	56,2	55,7

Джерело: розраховано авторами за даними Держстату України [8]

індикаторів соціальної складової економічної безпеки України та їх характеристичні (граничні) значення визначені Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України 2013 року [4].

Аналізувати рівень соціально-економічної безпеки України в умовах війни ще змоги немає через відсутність статистичних даних за основними соціально-економічними показниками, але є можливість виявити ключові загрози соціально-економічній безпеці України, котрі сформувалися ще до 2022 року (табл. 1).

Аналізуючи динаміку індикаторів соціальної безпеки України визначено, що частка населення із середніми доходами у місяць, нижчими 75% медіанного рівня загальних доходів, має висхідну тенденцію до зростання і у 2019–2021 рр. наближається до критичної межі в 30%, що свідчить про зростання рівня бідності в Україні (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка частка населення із середніми доходами у місяць, нижчими 75% медіанного рівня загальних доходів України за 2015–2021 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними Держстату України [8]

За оцінками експертів Світового банку [9] внаслідок війни у 2022 році рівень бідності в Україні зріс більш ніж у 10 разів до 25% населення з 2% у 2021 році. А до кінця 2023 року рівень бідності може зрости до 55% внаслідок падіння купівельної спроможності населення та зменшення соціальних виплат через кратне зростання дефіциту державного бюджету.

Зумовлене інфляційним тиском падіння реальної заробітної плати в Україні у 2022 році підриває основи соціально-економічної безпеки України та оцінюється як загроза з максимальним рівнем впливу (рис. 2).

Зростання реальної заробітної плати вищими темпами ніж інфляція у 2018–2021 роках вказує на поступове зростання рівня життя в Україні. Проте через війну у 2022 році темп інфляції в Україні склав 120,2% проти 109,4% у 2021 році. При цьому зростання заробітної плати констатувати не доводиться, що сигналізує про реальну загрозу падіння купівельної спроможності населення та його зубожіння.

Зростаюча динаміка та перебування показників співвідношення середньомісячної номінальної заробітної плати до прожиткового мінімуму на одну працездатну особу та співвідношення мінімального розміру пенсії до прожиткового мінімуму в межах оптимальних значень за підсумками 2021 року вказує на достатній рівень соціального забезпечення у довоєнний період та існування «амортизаційної подушки» у кризовий період. Проте порівнюючи значення цих показників із аналогічними у європейських країнах відзначаємо низький рівень життя в Україні. Тому сформувалася гостра необхідність інноваційного розвитку національної економіки для прискореного зростання ВВП та рівня життя у повоєнний період, а також подальшого реформування пенсійної системи України шляхом запровадження накопичувального пенсійного забезпечення з метою підвищення соціальних гарантій населенню.

Щорічне збільшення показника співвідношення загальних доходів 10% найбільш та найменш забезпеченого населення від 4,5 разів у 2015 році до 5,7 разів у 2021 році вказує на зростання розриву між найбагатшим і найбіднішим населенням України та загрозу його майнового розшарування та зростання соціальної напруги в суспільстві (рис. 3).

Рис. 2. Динаміка реальної заробітної плати в Україні

Джерело: побудовано авторами за даними Держстату України [8]

За результатами проведеного аналізу встановлено, що частка витрат на продовольчі товари в споживчих грошових витратах домогосподарств перевищує половину сукупних витрат домогосподарств. Проте виявлено тенденцію до зменшення цього показника від 57,7% у 2015 році до 51,4% у 2021 році, що у першу чергу стало результатом зменшення питомої ваги витрат, спрямованих на харчування та безалкогольні напої. Разом з тим негативним явищем є зростання обсягу витрат та відповідно їх частки у сукупних витратах, що здійснюються домогосподарствами на придбання алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

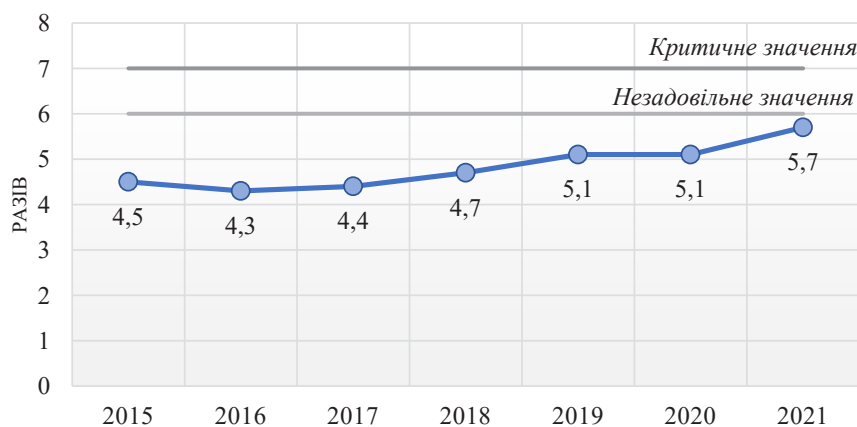

Рис. 3. Динаміка співвідношення загальних доходів 10% найбільш та найменш забезпеченого населення України за 2018–2021 рр., разів

Джерело: побудовано авторами за даними Держстату України [8]

За результатами аналізу динаміки видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я виявлено недостатній рівень фінансування цієї галузі, що може нести потенційну загрозу збереженню життя і здоров'я населення, що особливо небезпечно в умовах пандемічних викликів. Значення цього індикатора було незадовільним протягом 2015–2021 рр. та не досягало задовільного значення у 6,5% від ВВП. А обсяг видатків зведеного бюджету на освіту протягом досліджуваного періоду перебував у зоні критичних значень 3-4,5% від ВВП. Така тенденція свідчить про недостатнє фінансування галу-

Рис. 4. Динаміка обсягу видатків зведеного бюджету на охорону здоров'я та освіти України за 2015–2021 рр., % ВВП

Джерело: побудовано авторами за даними Мінфіну України [11]

зей освіти та охорони здоров'я, що є реальною системною загрозою соціально-економічній безпеці України (рис. 4).

Якщо порівнювати динаміку індикаторів соціальної безпеки України за 2015–2021 роки, то цілком зрозуміло, що у зв'язку з війною показники 2022 року будуть значно відрізнятися через негативну динаміку більшості з них. Зокрема, приватне споживання знизиться, через міграцію населення, зростає безробіття, зменшуються доходи та вторинні витрати. Інвестиційна активність знизиться через значну невизначеність та високий ризик.

Загрозливим для соціально-економічної безпеки України є скорочення чисельності трудових ресурсів через внутрішню та зовнішню міграцію. За оцінками ООН з 24 лютого 2022 року Україну залишили 8,8 млн. осіб (переважна більшість емігрували до Польщі), при цьому лише 3,3 млн. осіб повернулися до кінця 2022 року. Крім цього з 21 по 23 лютого 2022 року з Донецької та Луганської областей до російської федерації виїхали 113 тисяч осіб.

Внутрішня міграція має значний вплив на розвиток людського капіталу і може бути важливим фактором перерозподілу внутрішніх людських ресурсів. Дослідження Міжнародної організації з міграції (МОМ) [12] щодо мігрантів в Україні, проведене 9-16 березня 2022 року на початку широкомасштабного вторгнення РФ, показало, що майже 6,48 мільйона українців були переміщеними через війну, переважна більшість з яких залишили свої домівки або на початку війни.

Воєнні дії змусили близько 27% населення залишити своє постійне місце проживання, зокрема 36% населення віком 18–24 роки та 34% віком 25–34 роки. Переважна більшість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) належать до вразливих груп: діти, вагітні та жінки, люди похилого віку, з інвалідністю та хронічними захворюваннями, а також ті, хто безпосередньо постраждав від насильства. Станом на 25.12.2022 року за даними МОМ в Україні зареєстровано 3,6 млн. внутрішньо переміщених осіб (рис. 5), тоді як реальна кількість внутрішніх мігрантів – 7,1 млн осіб, а кількість біженців з України – 4,2 млн осіб [12]. Близько 40% ВПО перебувають у Західній Україні, з яких 30% – з Києва, понад 36% – зі сходу України і 20% – з півночі. Під час війни на Донбасі 2014–2015 років більше одного з десяти попередньо переміщених осіб (13,5%) зазнали повторного переміщення.

Тривалість бойових дій визначатиме результат внутрішньої та зовнішньої міграції. Зі зростанням тривалості війни вірогідність успішного вирішення житлових проблем та труднощів із зайнятістю зростає, а ймовірність повернення мігрантів на місця свого попереднього проживання знижується. Ще однією причиною зміни місця проживання може стати масове руйнування інфраструктури. Навіть після закінчення війни відновлення житла та соціальної інфраструктури потребуватиме часу. Більшість зруйнованих територій деякий час будуть непридатними для проживання або майже непридатними для проживання.

За дослідженням Міжнародної організації з міграції у 2020 році майже 40% переміщених у 2014–2015 роках не мали наміру повернутися до Донецької та Луганської областей після шести ро-

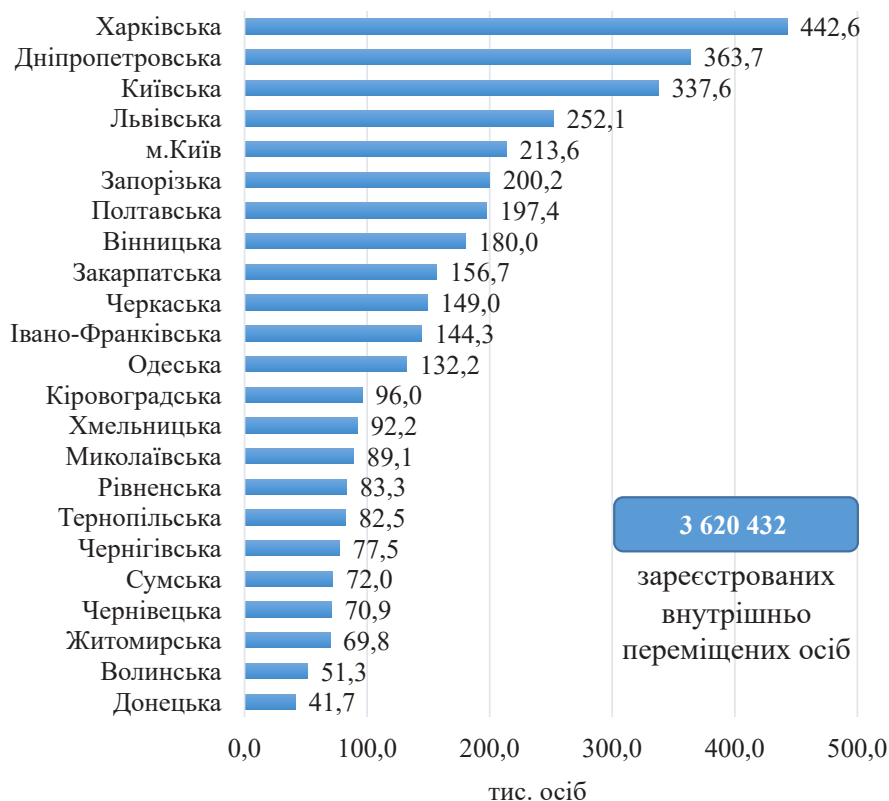

Рис. 5. Кількість зареєстрованих внутрішньопереміщених осіб в Україні у регіональному розрізі станом на 25.12.2022 р.

Джерело: побудовано авторами за даними Міжнародної організації з міграції [12]

ків війни, що є значною часткою. Якщо така тенденція повториться, принаймні частково, у нинішній широкомасштабній війні, втрати людського капіталу та перерозподіл місцевої робочої сили буде надзвичайно великим за масштабом. Оцінюючи настрої населення за соціальним опитуванням у березні 2022 року 10% українців, які перетинали кордон у Закарпатській області, не планували повертатися в Україну, а 11% розглядають такий варіант. Реалізація цих намірів може призвести до дефіциту робочої сили в Україні та сповільнити темпи післявоєнного відновлення економіки.

Очікується, що ВВП України скоротиться за всіма параметрами. Зокрема, приватне споживання знизиться, через міграцію населення, зростає безробіття, зменшуються доходи та вторинні витрати. Інвестиційна активність знизиться через значну невизначеність та високий ризик.

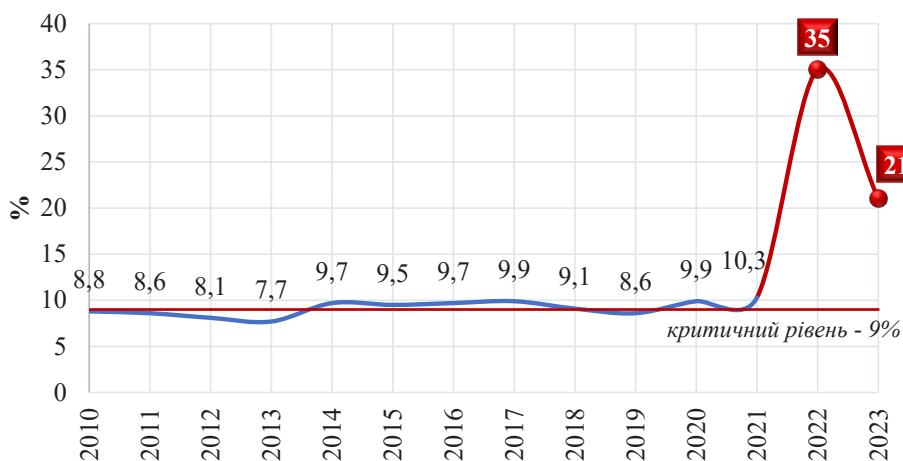

Рис. 6. Прогнозна динаміка рівня безробіття в Україні за 2010–2023 рр. (за методологією МОП)

Джерело: побудовано авторами за даними Держстату й прогнозом НБУ [8; 10]

Через обмеження можливостей зайнятості та у зв'язку зі зміною місця проживання погіршилася ситуація у сфері зайнятості й доходів зайнятого населення. Згідно з проведеними дослідженнями виявлено, що серед зареєстрованих безробітних переважали жінки та молодь у віці до 35 років. У зв'язку з міграцією економічно активного населення за кордон та обмеженістю збору інформації через воєнний стан в Україні абсолютний показник безробітних з початку 2022 року зменшується, але рівень безробіття за методологією МОП та прогнозними даними НБУ у 2022 році зростає до 35% (більш ніж в 3 рази, порівняно з 2021 роком), а в 2023 році дещо зменшиться – до 25% (рис. 6).

Незважаючи на позитивну динаміку кратне перевищення рівнем безробіття його критичного значення (9%) вказує на наявність загрози соціально-економічній безпеці України, на нейтралізацію якою потрібний тривалий час через довгострокові ефекти війни, адже війна уповільнила або зупинила 86% українського бізнесу, кожен п'ятий представник бізнесу (21%) розпочав процес трансформації галузі, щоб врятувати його від закриття. З середини березня 2022 року спостерігається обережне відновлення ділової активності, оскільки підприємства у відносно безпечних західних і центральних регіонах відновлюють роботу, проте чергові виклики війни зумовлені блекаутами суттєво цьому перешкоджають.

Наразі першочерговим завданням України є задоволення негайних потреб у всіх сферах, включаючи військову, гуманітарну, соціально-економічну з метою мінімізації виявлених загроз соціально-економічній безпеці України. Не менш важливою є також підготовка до поствоєнного відновлення на основі міжнародного досвіду задля прискореного соціально-економічного розвитку України та забезпечення високого рівня життя населення.

Висновки. Війна РФ проти України зумовила соціально-економічну кризу, яка характеризується ослабленням макроекономічної рівноваги, зростанням соціальної напруги, падінням життєвого рівня населення й вимагає впровадження комплексу ефективних заходів для мінімізації її деструктивного впливу на систему соціально-економічної безпеки України.

Виявлено реальні загрози соціально-економічній безпеці України з максимальним рівнем впливу, серед яких найбільш небезпечні: падіння життєвого рівня й зубожіння населення через стрімке падіння купівельної спроможності українців; зростання безробіття внаслідок падіння ділової активності; відтік населення з постійних місць проживання і втрата постійної роботи через міграційну кризу.

Для мінімізації загроз у соціальній сфері, запобігання руйнівних процесів у суспільстві в умовах війни, досягнення високих стандартів і якості життя, збереження стійкості національної економіки України, прискорення її інтеграції у світовий економічний простір нині необхідна розробка дієвого механізму забезпечення соціально-економічної безпеки держави виходячи з концептів захисного і стійкісного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 21.11.2022).
2. Стратегія національної безпеки України «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ – БЕЗПЕКА КРАЇНИ» : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 21.11.2022).
3. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 21.11.2022).
4. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 15.11.2022).
5. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації та міжнародної конкуренції. Безпека та конкурентні стратегії розвитку України в глобальній економіці : монографія / за заг. ред. А. І. Мокія. Запоріжжя-Львів : ФОП Мокшанов В.В., 2019. С. 198–251.
6. Білоус І.І. Поняття соціальної безпеки та її роль в системі національної безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2019. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6955> DOI: 10.32702/2307-2105-2019.3.41 (дата звернення: 18.11.2022).
7. Шведун В.О., Грень Л.М. Стратегічна модель забезпечення соціально-економічної безпеки держави в умовах сучасних викликів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 5. С. 52–55. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.5.52
8. Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 10.12.2022).
9. Ukraine Refugee Situation: Operational Data Portal the UN Refugee Agency. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#> (дата звернення: 20.12.2022).

10. Інфляційний звіт. Жовтень 2022 року : Рішення Правління Національного банку України від 20.10.2022 № 506-рш. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2022-Q4.pdf?v=4 (дата звернення: 10.12.2022).
11. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 10.12.2022).
12. Registered IDP Area Baseline Assessment Ukraine – Round 19: International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/data-and-research> (дата звернення: 25.12.2022).
13. Маслій О.А. Методичні засади ідентифікації загроз економічній безпеці держави. *Економіка і регіон*. 2017. № 6. С. 28–34. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/3588>
14. Global Economic Outlook: Impact of War in Ukraine. URL: <https://www.euromonitor.com/global-economic-outlook-impact-of-war-in-ukraine/report> (дата звернення: 18.12.2022).
15. Tentori D. The Future of EU Economy: Less of Russia, More of the Rest? URL: <https://www.ispionline.it/en/publication/future-eu-economy-less-russia-more-rest-34894> (дата звернення: 19.11.2022).
16. Онищенко С.В., Пугач О.А. Загрози економічній безпеці України: сутність, оцінювання та механізм упередження : монографія. Полтава : ПолтНТУ, 2015. 337 с.
17. Новікова О.Ф., Сидорчук О.Г., Панькова О.В. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки : монографія. Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. Київ ; Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.
18. Безпаленко О.В. Вектори соціальної політики для України в умовах викликів війни. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія : економіка та управління*. 2022. № 1(4). URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-4-07-04/2022-4-07-04> (дата звернення: 20.11.2022).

REFERENCES:

1. About the national security of Ukraine: *Law of Ukraine*, June 21, 2018 No 2469-VIII, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (accessed 21 November 2022).
2. National Security Strategy of Ukraine “HUMAN SAFETY – COUNTRY SECURITY”. *Decree of the President of Ukraine*, September 14, 2020 No 392/2020, available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (accessed 21 November 2022).
3. Strategy of economic security of Ukraine for the period until 2025: *Decree of the President of Ukraine*, August 11, 2021 No 347/2021, available at: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (accessed 21 November 2022).
4. Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: *Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine*, October 29, 2013 No 1277, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Te> (accessed 15 November 2022).
5. Varnalii, Z., Onyshchenko, S., Maslii, O. (2019) Threats to the economic security of Ukraine in the conditions of globalization and international competition. *Security and competitive development strategies of Ukraine in the global economy*. FOP Mokshanov V.V., Zaporizhzhia-Lviv, Ukraine.
6. Bilous, I. I. (2019) Concept of social security and its role in the system of national security of the state, *Efektivna ekonomika*, [Online], no. 3, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6955> (accessed 18 November 2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.3.41
7. Shvedun, V. and Hren, L. (2021) The strategic model of ensuring of the social and economic security of the state in the face of modern challenges. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, no. 5, pp. 52–55. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.5.52
8. Statistical information. *State Statistics Service of Ukraine*, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 10 December 2022).
9. Ukraine Refugee Situation. *Operational Data Portal the UN Refugee Agency*, available at: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#> (accessed 20 December 2022).
10. Inflation report (October 2022) Decision of the Board of the National Bank of Ukraine, October 20, 2022 No 506-rsh, available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2022-Q4.pdf?v=4 (accessed 10 December 2022).
11. Data. *Ministry of Finance of Ukraine*, available at: <https://index.minfin.com.ua> (accessed 10 December 2022).
12. Registered IDP Area Baseline Assessment Ukraine – Round 19: *International Organization for Migration*, available at: <https://www.iom.int/data-and-research> (accessed 25 December 2022).
13. Maslii, O. (2017) Methodological principles for identifying threats to the economic security of the state, *Economics and Region*, no. 6, pp. 28–34, available at: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/3588>
14. Global Economic Outlook: Impact of War in Ukraine, available at: <https://www.euromonitor.com/global-economic-outlook-impact-of-war-in-ukraine/report> (accessed 18 December 2022).
15. Tentori, D. (2022) The Future of EU Economy: Less of Russia, More of the Rest? available at: <https://www.ispionline.it/en/publication/future-eu-economy-less-russia-more-rest-34894> (accessed 19 November 2022).
16. Onyshchenko, S. V. and Pugach, O. A. (2015) Threats to Ukraine's economic security: essence, assessment and prejudice mechanism. PoltNTU, Poltava, Ukraine.
17. Novikova, O. F., Sydoruk, O. G. and Pankova, O. V. (2018) State and prospects of social security in Ukraine: expert assessments. LRIPA NAPA, Kyiv-Lviv, Ukraine.
18. Bezpalenko, O.V. (2022) Vectors of social policy for Ukraine under the challenges of war. *Problems of modern transformations, Economics and Management*, no. 1 (4), available at: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-4-07-04/2022-4-07-04> (accessed 20 November 2022).

УДК 316.4:338.242.4(477)

JEL H56, O10

Онищенко Світлана Володимирівна, доктор економічних наук, професор. **Маслій Олександра Анатоліївна**, кандидат економічних наук, доцент. **Глушко Аліна Дмитрівна**, кандидат економічних наук, доцент. **Загорулько Тетяна Анатоліївна**, магістрантка, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». **Виклики та загрози соціально-економічній безпеці України в умовах воєнного стану.**

Обґрунтовано пріоритетність застосування захисного підходу до забезпечення соціально-економічної безпеки держави в умовах воєнного стану, імперативним поняттям якого є «загроза». Визначено сутність загроз соціально-економічній безпеці держави. Встановлено діалектику взаємозв'язку викликів, ризиків і загроз як основних чинників безпеки. Доведено пріоритетність моніторингу загроз економічній безпеці України у соціальній сфері в умовах війни та зростаючого впливу глобальних викликів. Виявлено системні загрози у соціальній сфері на основі індикаторного підходу з використанням методу порівняльного й трендового аналізу. Ідентифіковано виклики та загрози соціально-економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Проаналізовано загрози з максимальним рівнем впливу, серед яких падіння життєвого рівня й зuboжіння населення через стрімке падіння купівельної спроможності; зростання безробіття внаслідок падіння ділової активності; відтік населення і втрата постійної роботи через міграційну кризу. Доведено необхідність формування дієвого механізму забезпечення соціально-економічної безпеки держави виходячи з концептів захисного і стійкісного підходу на основі мінімізації негативного впливу загроз.

Ключові слова: соціально-економічна безпека, виклики, ризики, загрози, воєнний стан.

UDC 316.4:338.242.4(477)

JEL H56, O10

Svitlana Onyshchenko, Doctor of Economics, Professor. **Oleksandra Maslii**, PhD in Economics, Associate Professor. **Alina Hlushko**, PhD in Economics, Associate Professor. **Tatyana Zagorulko**, Master's Student, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic". **Challenges and threats to the socio-economic security of Ukraine under martial law.**

The issue of ensuring social and economic security of the state was updated. It was substantiated the priority of applying a protective approach to ensuring the socio-economic security of the state under martial law conditions, the imperative concept of which is «threat». It was determined the essence of threats to the socio-economic security of the state as phenomena, trends and factors that prevent or make impossible the realization of the national economic interests and negatively affect the standard of living. The dialectic interrelationship of challenges, risks and threats as the main security factors was established. It was substantiated that socio-economic security ensuring under the protective approach consists in neutralizing risks and threats to the social component of Ukraine's economic security. They are the forms of danger and reduce the level of security. It was proven the priority of monitoring threats in the war conditions and the global challenges growing influence. The indicator approach to threats identification was characterized. It consists in comparing the actual values of the socio-economic indicators with the characteristic (limit) values established by the official methodology. The actual values of the main Ukrainian socio-economic security indicators were calculated. Systemic threats in the social sphere were identified using the method of comparative and trend analysis. Challenges and threats to the socio-economic security of Ukraine under martial law conditions were identified. The threats with the maximum impact were analyzed. There is the drop in the living standard and the population impoverishment due to a rapid decline in the Ukrainians purchasing power; the unemployment growth due to the drop in business activity; the population displacement and the permanent employment loss due to the migration crisis. It was proved the necessity of forming an effective mechanism for ensuring the state socio-economic security based on the protective and sustainable approach and minimizing the threats negative impact.

Key words: socio-economic security, challenges, risks, threats, martial law.